

ارہنیاں

گزشتہ مونیق و جامع - گاردین -

ڈیویڈ ہارشل لائنگ

کریسٹوفر ج. واکر

ترجمہ
ا. گروہائیک

ارمنیان

دیوید مارشال لانگ

کریستوفر ج. واکر

ترجمه: ا. گرمانیک

فهرست

مقدمه مترجم

نقته‌ها: ارمنستان گذشته و حال

جمهوری شوروی سوسیالیستی ارمنستان

پهنگفتار

ملت ارمن

عمر کشتارها

صحنه‌کنونی:

رستاخیز یک ملت

نتیجه

مصاحبه

موادی از اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب مجمع عمومی سازمان ملل
محد مورخ دهم دسامبر ۱۹۴۸:

ماده ۱

تمام افراد بشر آزاد به دنیا می آیند و از لحاظ حیثیت و حقوق
با هم برابرند. همه دارای عقل وجدان می باشند و باید نسبت به یکدیگر
با روح برادری رفتار کنند.

ماده ۲

هر کس می تواند بدون هیچ گونه تمایز، خصوصاً از حیث نژاد،
رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگر و همچنین
ملیت، وضع اجتماعی، ثروت، ولادت یا هر موقعیت دیگر، از تمام
حقوق و کلیه آزادیهایی که در اعلامیه حاضر ذکر شده است، بهره مند
گردد.

بملاوه هیچ تبعیضی به عمل نخواهد آمد که مبتنی بر وضع
سیاسی، اداری و قضایی یا بین المللی کشور یا سرزمینی باشد که شخص
به آن تعلق دارد، خواه این کشور مستقل، تحت قیمومت یا غیر خود
مختار بود یا حاکی کمیت آن به شکلی محدود شده باشد.

ماده ۱۰

هر کس با منازات کامل حق دارد که دعوایش به وسیله دادگاه
مستقل و بیطرفی، منصفانه و علناً رسیدگی بشود و چنین دادگاهی در
باره حقوق و الزامات او با اتمام جزائی که به او توجه پیدا کرده باشد،
اتخاذ تصمیم ننماید.

ماده ۱۹

هر کس حق آزادی عقیده و بیان دارد و حق مزبور شامل آن است
که از داشتن عقاید خود بیم و اضطرابی نداشته باشد و در کسب اطلاعات
و افکار و در اخذ و انتشار آن، به تمام وسایل ممکن و بدون ملاحظات
مرزی، آزاد باشد.

ماده ۲۰

۱- هر کس حق دارد آزادانه مجامع و جمعیتهای مسالمت آمیز
تشکیل دهد.

۲- هیچ کس را نمی توان مجبور به شرکت در اجتماع کرد.

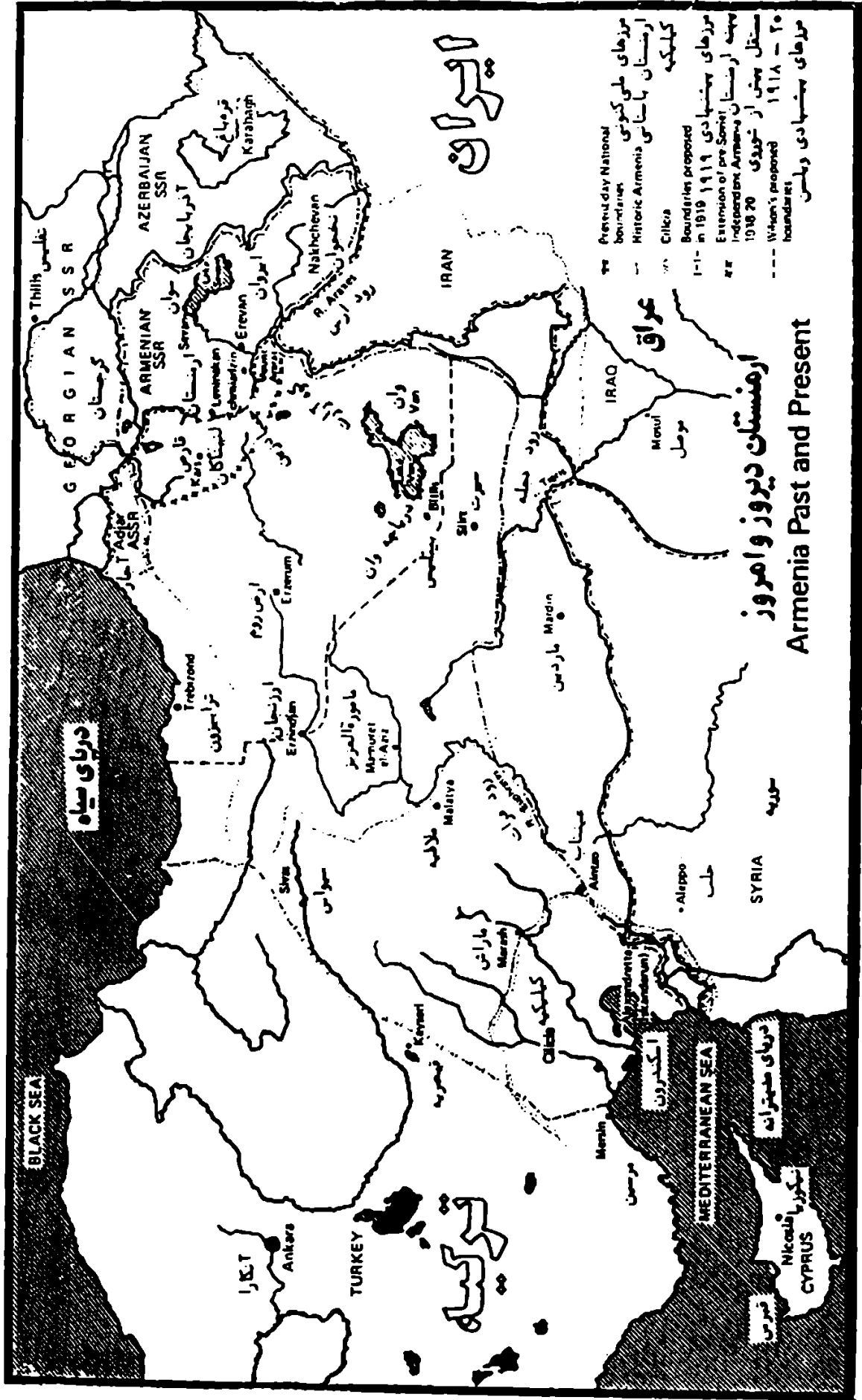
مقدمه مترجم

انساز کتاب تاریخ ارمنستان (در دو جلد) مورد استقبال ندد خوانندگان قرار گرفت و اکنون نسخ آن کمیاب شده است. از آنجاکه مطالعه این کتاب نسبتاً مفصل برای برخی از خوانندگان غیرحرفه‌ای دشوار بود و به منظور پاسخگویی به غاصای عموم و نیز برای مطالعه تاریخ ارمنیان از دیدگاه نویسندگان غیر ارمنی اقدام به نشر این اثر گردید که گزارش شماره ۳۲ گروه حقوق‌افلیتها (MRG) است. این گروه که مرکزش در لندن واقع است به بررسی مشکلات و تاریخ جدید منتهای کوچک جهان می‌پردازد.

نویسندگان کتاب حاضر سالیان متعددی در خصوص ارمنیان تحقیق نموده‌اند لیکن در برخی موارد از خطاهای تاریخی در این کتاب‌مرا مانده‌اند. اما آنچه که جلب توجه میکند افراز نویسندگان انگلیسی به سیاست ننگین دولتهای خارجی بویژه دولتهای اروپائی در فال ارمنیان می‌باشد. نویسندگان توانسته‌اند نگاهی اجمالی و مفید بر تاریخ چندین فرسی ارمن بویژه سده‌های نوزدهم و بیستم بیفکنند و خوانندگان را از اهم اطلاعات آگاه سازند.

امروزه دولت مردان و "مورخان" ترک بطور وقیحانه سکونت ارمنیان در بخش شرقی ترکیه را یکی انکار میکند حتی اخیراً "برنامه دوم رادیوی استامبول در باره حرايه‌های شهر آبی واقع در نزدیکی مرز ارمنستان شوروی و ترکیه داستان خنده‌آور و مسخره‌ای تعریف کرده است که ذکر آن در اینجا باعث شرمساری همگان خواهد بود. (رجوع نمود به محله دو هفتگی کولس چاپ استامبول مورخ ۱۵ اوت ۱۹۸۲). این حتی سنگ نوشته‌های ارمنی ارمنستان اشغالی را به احدات ترک خود منسوب میکنند. آثار باستانی ارمنی از جمله کلیساهای قدیمی که در ارمنستان ترکیه پابرجا باقی مانده‌اند همواره در معرض خرابی و ویرانی طبیعی و عمدی دولت ترکیه قرار دارند و هیچیک از دولتهای به اصطلاح منمدن برای حفظ این آثار گراسها قدمی بر نمی‌دارد. در حالیکه کمی آنطرف‌تر در ایران و یا ارمنستان شوروی کلیه این بناها مورد مرمت و بازسازی قرار گرفته و میگیرند.

مطلب دیگری که ذکر آن لازم است کاربرد برخی اسامی بوسیله نویسندگان میباشد که اصولاً صحیح به نظر نمی‌رسد از جمله بکار بردن کلمه داشناک به جای داشناکوتیون. در حالیکه فرم دوم صحیح است، مترجم اجباراً برای حفظ امانت اینگونه کلمات را همانطور که در متن انگلیسی آمده ترجمه کرده است. با این امید که کتاب حاضر مورد پسند خوانندگان گرامی واقع گردد.

ایران

ارمنستان دیروز و امروز

Armenia Past and Present

۳۳ Present-day National boundaries
۳۴ Historic Armenia
۳۵ Cilicia
۳۶ Boundaries proposed in 1919
۳۷ Extension of pre-Soviet Independent Armenia 1918-20
۳۸ Wilson's proposed boundaries 1918-20
 مرزهای ملی کنونی ارمنستان باستانی کیلیکیه مرزهای پیشنهادی ۱۹۱۹-۱۹۱۹ توسعه ارمنستان مستقل ۱۹۱۸-۲۰ مرزهای پیشنهادی ویلسون ۱۹۱۸-۲۰

BLACK SEA

MEDITERRANEAN SEA

TURKEY

Alippo

CYPRUS

ترکیه

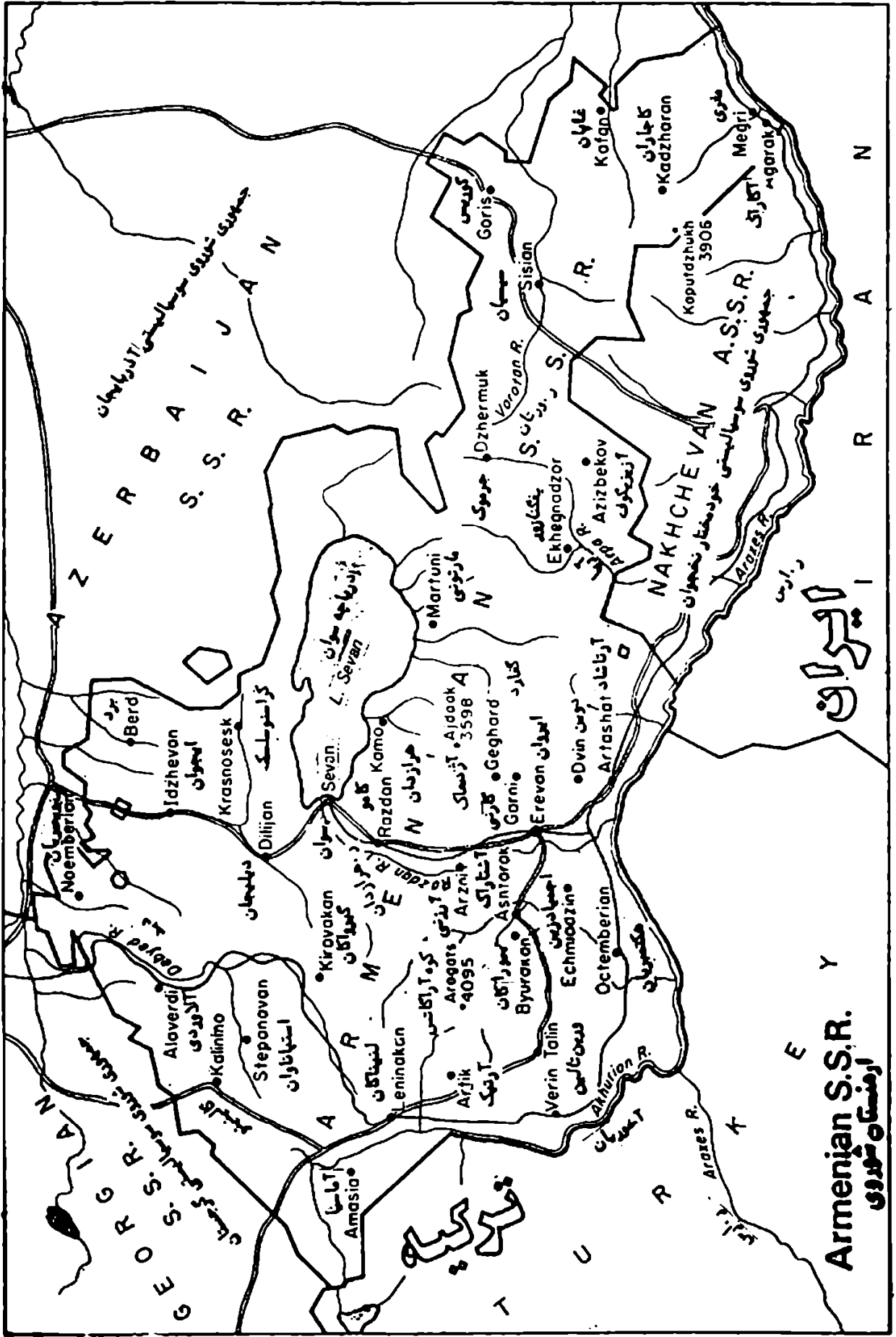
دریای سیاه

عراق

دریای مدیترانه

Ankara

Nicosia

جمهوری شوروی سوسیالیستی آذربایجان
AZERBAIJDAN
S.S.R.

GEORGIA
S.S.R.
جمهوری شوروی سوسیالیستی گرجستان

Armenian S.S.R.
ارمنستان شوروی

ایرانی

NAKHCHEVAN
جمهوری شوروی سوسیالیستی خودمختار نخجوان

Sevan
دریاچه سوان

ارمنستان

Noemberyan
نومبریان

Berd
برد

Idzhevan
ایجهوان

Krasnosesk
کراسنوسک

Dilijan
دیلجان

Sevan
سوان

Razdan Kamo
رازدان کامو

Marzani
مارزانی

Ajdook
آیدوک

Geghard
گهگارد

Erevan
ایرین

Dvin
دوین

Artashat
آرتاشات

Yeghvard
یغوارد

Ashtarak
آشتاراک

Ashtarak
آشتاراک

Byurakan
بیراکان

Echmiadzin
اچمیادزین

Alaverdi
آلاوردی

Kalinino
کالینینو

Stepanavan
استپانان

Leninakan
لنینکان

Arjik
آرژیک

Verin Tain
ویرین تاین

Aragats
آراگاتس

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

Araks R.
آراکس رود

پیشگفتار

در فاصلهٔ بین سالهای ۱۸۹۵ تا ۱۹۲۰، مسئلهٔ ارمنی مرتباً در صدر اخبار قرار داشت. قتل عام‌ها در سالهای ۱۸۹۴ - ۱۸۹۶ توسط سلطان عبدالحمید، سپس بدست ترکهای جوان در اثنای سالهای ۱۹۱۵ تا ۱۹۱۸ انجام گردید و چنان ترس و وحشتی بوجود آورد که عملیات هیتلر در قبال یهودیان در جهان باعث شد. آدولف هیتلر خود در ملاء عام قتل عام ارمنیان را میستود و به جوخه‌های خویش دستور داد تا در سال ۱۹۴۹ در لهستان چنان‌کنند که ترکان عثمانی در ۱۹۱۵ مرتکب شده بودند. رهبر اعلام داشت: " من به جوخه های مرگ دستور داده‌ام تا زنان، مردان و کودکان نژاد لهستانی ربان را بدون هیچگونه رحم و دلسوزی نابود سازند. فقط بدین طریق است که ما میتوانیم فضای مورد نیاز رستی خود را بدست آوریم. بعلاوه، امروز چه کسی انهدام ارمنیان را بیاد دارد؟".

متفقین پیروز، در سال ۱۹۱۹ اعلامیه مهم خود را در مورد حاکمیت ارمنستان مستقل و آزاد انتشار دادند که بر ویرانه‌های موطن قدیمی خود در آناتولی شرقی و ماوراء قفقاز رستخیز می‌یافت. هیچیک از قولهای آنان جامه عمل نپوشید. چرا چنین شد؟ برخی از دلایل ممکن است انهدام کامل ساکنان اصلی ارمنی در بیشتر از سه چهارم قلمرو مورد نظر، تضعیف نیروهای متفقین پس از جنگ، کنار رفتن پرزیدنت وودرو ویلسن و قدرت یافتن طرفداران عدم مداخله در سیاست کشورهای بیگانه، و مهمتر از همه موافقت حاصل شده در سال ۱۹۲۰ میان دو شخصیت " مردود " سیاسی، کمال آتاترک و و. ای. لنین، برای تقسیم موطن آباء و اجدادی ارمنستان میان خود بعنوان نتیجه عملکرد نیروهای " امپریالیستی " غرب باشد.

برای مدت تقریباً نیم قرن پس از جنگ جهانی اول، مسئله ارمنی دگر بار مطرح گردید. شخصیت منززل کمال آتاترک (متوفی در ۱۹۳۸)، در صحنه سیاسی ترکیه حکمفرما بود. بسیاری از شاهدان خارجی دورنمای ترکیه‌ای حیات نویافته و نو را لبیک گفتند و از فراموشی و دفن خاطرات تیره و تاریک تبعیض نژادی در گذشته خوشنود بودند. ترکیه در جنگ جهانی دوم بیطرف ماند و بدین خاطر متفقین غربی بسیار سپاسگزار بودند.

استالین گرجی باستان ارمنی خود آ. ای میکویان خوشنود بود که موقتاً موطنی ملی برای ارمنیان در مرزهای آشوب زده جمهوری شوروی سوسیالیستی ارمنستان بنا کند. در اثناء نیم قرن گذشته، حکومت شوروی در مورد تمایلات نظریه سیاسی وحدت ملل و اقوام بصورت

حکومتی واحد با نظریه روانشستی (اعاده وضعیت و یا قلمرو پیشین - م) چه در ارمنستان و چه بین جوامع مهاجر بسیار محتاط بوده است. بزرگترین استثنا این سیاست مبارزه استالین در سال ۱۹۴۵ برای ضمیمه ساختن قارص و آرداهان، به موازات کوشش برای بدست آوردن اکثر بخشهای آذربایجان و کردستان ایران بود. وقتی که در سال ۱۹۶۵ ارمنیان در جریان بزرگداشت پنجاهمین سال قتل عام ۱۹۱۵ در ایروان تظاهرات کردند، بسیاری توسط پلیس بازداشت شده و برای چند ماه به اردوگاه های کار اجباری فرستاده شدند. در سال ۱۹۷۶ آقای کاسیگین تاکید کرد- که اتحاد شوروی هیچگونه ادعای ارضی نسبت به ترکیه ندارد.

اهمیت در ناتو (۱) و سنتو (۲) بدین معنی است که تقسیم این کشور به قطعات کوچک توسط تجزیه یا اعطاء خودمختاری محلی، به بخش‌های ارمنی‌نشین و کردنشین بدون دلسوزی و همفکری ایالات متحده و متحدانش خواهد بود. از جنگ دوم جهانی به بعد خالی از سکنه و متروکه نگاه داشتن استانهای شرقی ترکیه بعنوان " منطقه مرزی و محافظ " برای غربیان خوشایندتر بوده است. تا اینکه دوباره نظاره‌گر این واقعیت شوند که این منطقه مورد سکونت مجدد ارمنیان واقع شده و آنان با برادران خود در ارمنستان شوروی همسایه و یار و یاور گردند.

طلعت پاشا، وزیر داخله ترکیه در طول جنگ جهانی اول و معمار ارشد کشتارهای ۱۹۱۵، اظهار امید واری کرد که راه حل وی در قبال مسئله ارمنی اگر اجرا نشود نیل به هدف، حداکثر نیم قرن طول میکشد تا حاصل شود. این کاملاً بیانگر یک برآورد خوب است، در خارج از استانبول، در ترکیه امروزی، هیچیک از اولاد یک و نیم میلیون قربانی ارمنی دوباره اقامت نگزیده است. مثلاً یکی از عمده‌ترین شاهراه‌ها در آنکارا، امروزه بولوار طلعت پاشا نام دارد. پس از تحولات

۱ - ناتو (NATO) اختصار North Atlantic

Treaty Organization (سازمان پیمان آتلانتیک شمالی - که در ۴ آوریل ۱۹۴۹ تشکیل شد و دولت ایالات متحده آمریکا را به دولت‌های غربی می‌پیونداند. این پیمان اساساً بر ضد شوروی و کشورهای اروپای شرقی تنظیم شده و در برابر آن پیمان ورشو قرار دارد. م .

۲ - سنتو (CENTO) اختصار Central

Treaty Organization (سازمان پیمان مرکزی در ۲۱ اوت ۱۹۵۹ جانشین پیمان بغداد شد. ایران، انگلستان، پاکستان و ترکیه عضو آن بودند. این پیمان پس از انقلاب اسلامی ایران از هم پاشید - م .

ملت ارمن

ارمنستان

موطن ارمنیان که از لحاظ تاریخی به ارمنستان بزرگ
اشتهار یافته، یک سرزمین وسیع کوهستانی شامل بخش اعظم
آناتولی شرقی را در بر دارد. اگر ما مرزهای غربی را
بین خاریوت و ملاشیه و مرزهای شرقی را بین خوی و
آذربایجان ایران و قره‌باغ شوروی (۴) در نظر بگیریم،
مسافتی بیشتر از ۴۵۰ مایل (۷۲۴ کیلومتر - ۰ م) "بخش
مستقیم" خواهد داشت. از مرز شمالی ارمنستان بین
آرداهان و دریاچه سوان بطرف جنوب تا مرزهای تاریخی
با کردستان در جنوب دریاچه وان، حدوداً ۲۵۰ مایل
(۴۰۲ کیلومتر - ۰ م) است. با در نظر گرفتن شکل
نامنظم کشور، این سرزمین نباید کمتر از ۱۰۰۰/۰۰۰ مایل
مربع (حدود ۲۶۰/۰۰۰ کیلومتر مربع - که البته رقم
دقیق‌تر آن حداقل ۳۰۰/۰۰۰ کیلومتر مربع می‌باشد
۰ م) وسعت داشته باشد.

مطابق چاپ تجدید نظر شده دایرةالمعارف اسلامی،
"ارمنستان باستان" شامل ارمینیه دوران حکومت عرب
عباسیان و اکثر قسمتهای کردستان امروزی از جمله کشور
حکایری (۵) میشد. مطابق همین کتاب ارمنستان بزرگ
بین ۳۷ و ۴۹ درجه طول شرقی و ۳۷/۵ و ۴۱/۵ درجه
عرض شمالی واقع است. این دایرةالمعارف سطح کل
تقریبی ۳۰۰/۰۰۰ کیلومتر مربع یا ۱۱۵۰۰۰ مایل مربع
برای ارمینیه تخمین می‌زند. ارمنستان اصغر (۶) در سده
های میانه منطقه‌ای در شمال غربی ارمنستان بوده در
مجاورت شهر استراتژیکی اررجان واقع در ترکیه کنونی،
قرار داشت. در جریان جنگهای صلیبی پادشاهی مهم
ازمنی در کیلیکیه حوالی خلیج اسکندرون (۷) وجود
داشت که شامل زادگاه پولس مقدس واقع در تارسوس
میشد. این پادشاهی توسط خاندان ارمنی روبینیان و

- ۳ - برای کسب آگاهی بیشتر در مورد ادعاهای بوچ
"مورخان"؟ ترک به کتاب "آذربایجان واران"
بخش چهارم، نوشته استاد عنایت‌الله رضا، چاپ
اول تهران ۱۳۶۰ مراجعه شود - ۰ م.
- ۴ - قره‌باغ همان استان آرتساخ ارمنستان است که از
مام وطن جدا افتاده است - ۰ م.

5-HakkiaTi

6-Lesser Armenia

۷ - در قدیم به خلیج ارمن معروف بود - ۰ م.

۱۹۱۵ - ۱۹۱۸، حداقل دو نسل لازم بود تا ارمنیان
پراکنده شده در مهاجرنشین‌ها تعادل و احساس ملیت
واحد خود را باز یابند. در طول دو دهه اخیر، ما
شاهد احیاء اعتماد به نفس ارمنیان در چهارگوشه جهان
بوده‌ایم. حوادث متعدد سیاسی، ارمنیان تازه حیات
یافته را به تجدید احساسات اعتراض آمیز و حزن‌آلود
تشویق نمود، در بین این وقایع میتوان حملات مرگبار
به جان اقلیت‌های مسیحی در خیابانهای استامبول (۶
سپتامبر ۱۹۵۵ قابل ذکر است) و حملاتی که افراطیون
ترک در سال ۱۹۶۳ بر علیه ارمنیان در قبرس و یار دیگر
در حمله ۱۹۷۴ انجام داده‌اند، یاد کرد. متأسفانه ما
باید یادآور شویم که جنگ داخلی لبنان مفر جانشین
ارمنیان در آنتیلیاس را نیز مصون نگذاشت.

در این گزارش، هر دو مولف سعی نموده‌اند این
مسئله جدی و ناگوار لاینحل مانده ارمنی را تحت بررسی
دقیق قرار دهند. ما نه نظر و غرضی داریم و نه هیچیک
از مانسبتی با ارمنیان دارد. هر دو ما بدفعات به نقاط
مختلف ارمنستان سفر کرده‌ایم. لانگ ارسال ۱۹۴۴ تا
۱۹۴۶ در تبریز بود (آذربایجان ایران) و از کوهپایه‌های
ایرانی، کوه‌آرازات را دیدن کرد. او در سالهای ۱۹۶۶
و ۱۹۶۸ ارمنستان شوروی را مورد بازدید قرار داد. و اگر
از ارمنستان ترکیه از جمله وان، آغتامار، فارص و آنی
در سال ۱۹۷۱ و از ارمنستان شوروی نیز در همان سال
دیدن کرده است. ما سعی کرده‌ایم در برخورد با این
مسئله غم انگیز و بسیار مهم کاملاً واقع بین و بی‌طرف
باشیم. نحوه بررسی ما احتمالاً برای برخی از خوانندگان
خونسردانه خواهد بود در حالیکه برخی از دوستان ترک
ما احتمالاً آنرا طرفداری از ارمنیان تلقی خواهند نمود.
برخی از گزارشات دیگر سری MPG تقریباً با تمام وقایع
ده سال اخیر در ارتباط است. ما ضرورتاً احساس کردیم
که در این گزارش وقایع قدیمتر را نیز مورد بررسی قرار
دهیم. این امر جزئاً بدین خاطر بود که "راه حل
نهایی" عثمانی برای مسئله ارمنی بیش از ۶۰ سال پیش
به اجزا در آمد و نیز بدین علت که مبلغین ترک این
داستان و تئوری‌های کاملاً ساختگی و نخیلی را پیش
میکشند که ترکان (که البته حدود ده قرن پیش از آسیای
مرکزی به ترکیه آمده و اقامت گزیده‌اند) فرزندان واقعی
ساکنان اصلی ارمنستان و آسیای صغیر هستند. بسیاری
مردم نیز فریب این ادعاهای ترکان را خورده‌اند و ما
فکر میکنیم که برخی از حقایق و واقعیتها را بر اساس
تحقیقات باستانشناسی و تاریخی دگربار مورد بررسی قرار
دهیم (۳).